

ACC. N.R. M. 9821 : / - //.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Hallingeberg. Berättat av: Fru Anna Larsson,
Socken: Hallingeberg. Berättat av: Fru Anna Larsson,
Uppteckningsår: 1945. Född år 1865 i Hallingebergs s:n.

1) Kryddat brännvin.	....Sid. 1.
2) Bröllop och bröllopsseder.	.... " 4 - 11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lu F. 58.

" 52.

ACC. N:R. M. 9821:1.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av: Fru Anna Larsson
1945. Född år 1865 i Hallingebergs s:n.
Uppteckningsår: .....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 1.

Svar å L.U.F:s frågelistå nr 50.

Ämne: Kryddat brännvin.

Upptecknaren har vid förfrågningar fått höra, att brännvin, avsett till njutningsdryck, kryddades vanligast med kummin och pomraskal. Hur pass sådant tillvägagångssätt förekom i rikare bondehem har inte kunnat konstateras, men i fattigare hem, hos torpare och småbrukare nyttjades kryddat brännvin endast vid mera högtidliga tillfällen. Enligt ovanstående berätterska låter det som om just pomraskal varit den vanligaste kryddan för brännvin i hennes hem.

Brännvin, kryddat eller rättare sagt tillsatt med olika ingredienser, som bot mot sjukdom var ganska vanligt.

Svartvinbärsbrännvin är en ännu ofta förekommande medicin mot magvärk. Man lade i mogna svarta vinbär i brännvin, men man kunde även torka dem och ha dem till hands när som helst under året och sedan lägga dem i en flaska med brännvin. Något urgammalt botemedel

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. N.R. M. 9821:2.

Landskap: Småland Upptecknat av: Gustaf Carlsson
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarstrum
Socken: Hallingeberg. Berättat av: Anna Larsson,
1945. 1865 Hallingebergs s:n.
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 2.

Forts.

i enklare allmogehemmen torde inte heller svartvinbärsbrännvinet vara, ty svartvinbär syns inte ha odlats mera allmänt i denna bygd förrän detta århundrande. I trädgårdar och vid större gårdar förekom dock svartvinbärsbusken tidigare som nyttoväxt.

Kampfersbrännvin var däremot universalbotemedel och kunde nyttjas för både in- och utvärtes krämpor. Detsamma var förhållandet med vitlöksbrännvin. Vitlöken köptes på apotek och karvades i små strimlor ner i brännvinet. Vitlöksbrännvinet ansågs vara bra att smörja med vid värk (muskelvärk, reumatism) liksom om man slagit sig och svullnad uppstått. Som sårmedel däremot brukades det nog inte.

Malörtsbrännvin var bra för magen vid magknip, kolik o.s.v. Troligen var det malörtsstjälkarnas fröknoppar som lades i brännvinet. Malört odlades nästan allmänt kring stugorna eller i kålgårdarna.

Ännu ett botemedel ansågs brännvin och tallstrunt vara. De mjälla tallstruntarna eller topparna plockades om vårarna och lades

Forts.

ACC. NR. M. 9821:3.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av Fru Anna Larsson,
1945. Född år 1865 i Hallingebergs s:n.
Uppteckningsår: .....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 3.

Forts. om kryddat brännvin.
-----

i butelj, varpå hälldes brännvin. Tallstruntsbrännvinet skulle vara bra mot reumatism och värk.

Som lindring mot sviter av kylskador (kylda fötter) ansågs det vara bra att ta vara på svingallan (hela blåsan med innehåll) och sedan torka denna. Vid behov kunde man sedan lägga hela svingallan eller delar av den torkade blåsan med innehållande galla i brännvin. Med vätskan skulle man sedan smörja de kylskadade ställena. Gamla kylskador på t. ex. fötterna brukar bli onda om vintrarna. Brännvinet med svingallan ansågs i sådana fall lindra och bota.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. M. 9821:4

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av: Fru Anna Larsson
1945. Född år 1865 i Hallingebergs s:n.
Uppteckningsår: .....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 4.

Svar å L.U.F:s frågelist nr 52.

Bröllop och bröllopseder.

För att börja från början kanske skall anföras att bröllopets första förebud, frieriet, förr hade sina serimonier. Långt tillbaka var det vanligt, att det stundom friades genom bönman. Lika ofta kanske den som "bönade" var en kvinna. Blev det sedan resultat av "bönandet" skulle bönman som ersättning bl.a. ha ett par strumpor - bönmasstrumpor.

Lördagskvällen innan det "lystes ut" hölls lysningssväng. Egentligen skulle lysningssvängen gå av stapeln i den blivande brudgummens föräldrahem, när bröllop sedan hölls i brudens hem, men var lysningssvängen hölls berodde också på omständigheterna. Den kvällen lysningssvängen gick av stapeln överlämnades presenter från kamrater och ungdomsvänner till det blivande brudparet. Det "drogs" även fram lysningsbjörk, spelades och sjöngs samt dansades. Man skulle även skjuta. Två skott åt taget. Visste man att bruden var med barn kanske någon spjuver

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. N.R. M. 9821: 5.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av: Fru Anna Larsson.
1945. Född år 1865 i Hallingebergs s:n.
Uppteckningsår: .....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 5.

Forts., om bröllop etc.

-----
fytrade av tre skott i följd. Sådant ansågs ogrannlaga och upptogs illa av värdfolket. Naturligtvis bjöds det även på förplägnad som mestadeås utgjordes av kaffe och dopp samt spritdrycker.

Beträffande brudens införande i kyrkan har det förekommit vid "bättre folks" bröllop att bruden fördes till altaret av sin fader. Vid vanligt bondbröllop när vigsel förrättades i kyrkan "leddes" dock bruden av brudgummen. Det var dock inte alla som vigdes i kyrkan. Fattigare folk vigdes i prästgården och det var inte heller ovanligt att vigseln förrättades i brudens föräldrahem, där bröllopsmåltiden sedan intogs.

Vigselring har varit vanligt så långt tillbaka som omstående berätterska kan minnas. I allmänhet gav kontrahenterna varandra ringar, men det kunde även räcka om brudgummen gav bruden ring. Var brudparet fattiga var inte alltid säkert att ringen var av guld. I så fall fick

Skriv endast på denna sida!

Forts.

M. 9821:6.
ACC. N:R. ....

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av: Anna Larsson
1945. 1865 Hallingebergs s:n.
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid.6.

Forts. om bröllop.

mässing duga. Att "låna" vigselring har berätterskan inte hört talas om.

Att kvinnan bar billigare ring eller ringar till vardags var vanligt bland jordbrukarhustrur. Vardagsringarna var av mässing el.dyl. Dessa köptes vid lägligt tillfälle och ~~utan~~ togs i bruk utan cerimonier. Mannen bar sällan ring i vardagslag, d.v.s. män av allmogen. Detta före-
~~kommer~~ än i dag.

"Sporröl" har inte varit omtalat eller insamling åt prästen.

Takklädsel över brudparet, ej heller päll har berätterskan hört något om.

Definitionen blosshållare har ej gått att få utrett. Bloss före-
kom förr i världen, men om blosshållare skulle avse någon slags stakar
att sätta blossen i eller det var personer som höll blossen har inte
kunnat utklaras. Det senare torde väl ha varit meningen? Begreppet
blosshållare är alltså okänt.

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. N:R. ^M 9821:7.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av: Fru Anna Larsson,
1945. 1865 i Hallingebergs s:n.
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 7.

Forts. om bröllop etc.

Placeringen vid bröllopsmiddagen har jag inte fått klart besked om, men att det skulle "trugas" är säkert.

Av maträtter i enklare allmogehem ingick bl.a. ofta fisk som rätt. Fisk till potatisen, . T.o.m. hände att fisken åts kokt till potatisen. Pudding av risgryn var fint och nytt, likaså potatismjölspannkaka (stärkelsepannkaka) var rart. Dessa rätter måste i avsaknad av järnspiselugn gräddas i den stora bakugnen. Efter brödbaket gick bra att laga sådana rätter i ugnen.

Musik till varje rätt förekom inte vid enklare allmogebröllop. Inte heller var det vanligt att det skulle lämnas kvar mat på tallriken.

Insamling av pengar till brudparet förekom, stundom även till musikant och kokerska. Att det dansades vid bröllop var vanligt, likaså att gästerna skulle dansa med bruden. Även äldre kvinnor och män dan-

Skriv endast på denna sida!

Forts.

M. 9821:8.

ACC. NR.

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Gustaf Carlsson,

Härad: Södra Tjustå

Adress: Stormandebo, Ankarsrum.

Socken: Hallingeberg.
1865.

Berättat av: Anna Larsson,
1865 Hallingebergs s:n.

Uppteckningsår:

Född år i

Forts. om bröllop etc.

sade. Ofta var det något slags folkdanser. Berätterskan minns således att gamla kvinnor vid ett bröllop sprang i en ring och lyfte opp på de långa kjortlarna allt under det de sparkade upp med ena foten mot den framförvarandes rygglut. Vad dansen hette visste hon ej. När gästen dansade med bruden förekom det att gästen lålade en slant i brudens hand. Dansa kronan av bruden är ett känt uttryck. Troligen gick det så till att man dansade så intensivt att kronan lossnade.

Upptåg med brudgummen som efterfrågas i listan är inte känt.

Att pojkar och flickor hade sängelag såväl vid bröllop som efter lekstugor förekom. Sådant avgjordes ju även av utrymmesförhållandena i bröllopgården och kunde således närmast ifrågakomma i större gårdar. Om en flicka ej fick ligga hos en pojk torde inte ordet skam täcka begreppet för vad man hyste för henne. Hon var mindre eftersökt, överflödig.

Att bröllopgästerna skulle följa brudparet till sängs var inte

Skriv endast på denna sida!

Forts.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 8.

(Vej! Det var för
mycket ceremonie
alla bruden med
färbundna ögon
tog kvinnan av sig
och kätte den på
brudens armbågar
en flicka som kom
till tiden och
kände i ring om-
fattning hennes.)

ACC. N:R. ....

M. 9821:9.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av: Anna Larsson,
 1945. 1865 Hallingebergs s:n.
 Uppteckningsår: Född år i

Forts. om bröllop etc.

vanligt. Bädda brudsäng skulle man, naturligtvis med det finaste hu-
 set förmådde. Brudlaken t.ex. hörde ofta till hemgiften. Det skulle
 gärna göras något spratt; bäddas säck, läggas enris under lakanen o.dyl.

Brudens klädsel torde ha varierat efter råd och lägenhet, men
 svart, lång klänning med vit isättning eller åtminstone vitt krås
 kring halsen var vanligt. En liten blombukett var fäst på bröstet till
 vänster. Brudbuketten var omsluten av ett för ändamålet köpt stansat
 papper. Brudparet hade båda vita vantar eller handskar. Slöjan var
 vit och fastsatt inuti myrtenkronan så att tyget skyntade mellan de
 gröna fågarna. På håret kring kronan låg även en krans. Myrten var
 vanligt material i krona och krans när inte guldkrona bars. Lingonris
 i krona eller krans var inte brukligt. Omkring 1915 började det före-
 komma bland den enklare befolkningen att bruden skulle bära vit
 klänning. Svarta klänningar förekom dock även senare liksom vita
 kanske bars av en och annan några år förut.

Skriv endast på denna sida!

Forts.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 9.

ACC. N:R.

M 9821:10.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum
 Socken: Hallingeberg. Berättat av: Anna Larsson
 1945. Född år 1865 i Hallingebergs s:n.
 Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

Sid.10.

Forts. om bröllop etc.

En brud som inte längre var mö, skulle inte bära guldkrona. Den kyrkliga klenoden blev då "fläckad" ansågs det. Och att "fläcka" den vigda kronan var synd. Det lät i folkmedvetendet som om kronan blev fläckad och ful i bokstavlig bemärkelse. Att gå i brudstol som "ren", som mö, ansågs som en heder. Att ha fått ett barn var att sjunka i värde. Lättare gift blev inte heller en mor. Tvärt om ansågs det att en flicka som hade barn fick ta vad karl hon kunde få.

Att bruden skulle bära lånat plagg är inte känt, däremot skulle hon ha en peng i skon. Orsaken har inte upptecknaren fått klarlagt.

Det var sed att det restes äreport vid bröllopgården. Sommartiden gjordes äreporten av unga björkar. Även nertill på stammen skaldade granar förekom. Om sommaren bands även kransar och girlanger, gärna med brudparets initialer inflätade. Senare vart även sed att brudparets initialerskars ut i papp och kläddes över med färgat papper som belystes inifrån. Oftast var det brudparets ungdomsvänner och grannar

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. N:R. M. 9821: //

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum,
Socken: Hallingeberg. Berättat av: Anna Larsson
1945. Född år 1865 i Hallingebergs s:n.
Uppteckningsår: _____ i _____

Forts. om bröllop.

-----
som utförde klädseln. I byalag händer det även att brudparet hedrades med äreportar och klädsel (granar med pappersremсор i t.ex.) i bygatan, vid vägsäl o.s.v.

I somliga socknar brukade prästfrun klä bruden. Detta torde dock blott ha förekommit när det var en rikemans dotter som skulle stå brud. Annars fanns det alltid någon mångkunnig kvinna i varje trakt som kunde klä bruden. En sådan kvinna stod alltid väl i anseende hos befolkningen. Något om att bruden efter klädseln inte fick se sig i spegel utan endast i vatten har berätterskan inte hört.

Det var vanligt att gästerna skulle ha förning med sig till bröllopet. Närboende bar förningen till bröllopgården i förväg. Ofta bestod förningen av ostkaka, vetekrans el. dyl.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 11.

Skriv endast på denna sida!